

Ez már Calcutta

Negyed kettőkor áll be a vonat a Howrah (úgy ejtik: Haura) pályaudvarra. Vegyes érzelmekkel szállok le, egyrészt azért, mert tartok ettől a várostól. Ismereteim róla szinte csak Széchenyi Zsigmond Naharjából vannak, és meglehetősen sötét színekkel festi le; a bédekker is elintézi tizenhat oldalban, de ebből hat oldal történelem óra, nyolc pedig úgynevezett gyakorlati tudnivalók, mint például közlekedés, szállodák, sport, és ilyenek. Másrészt pedig, mert senki sem járt itt, akit India-ügyből kifolyólag megkérdeztem. Aliz asszony Delhiben is csak az Ázsiai Intézetet említette, szó sem esett magáról a városról. Egyszóval tartok ettől a tizennégymilliós giga metropolisztól, ahol többen laknak, mint Magyarországon!

Leszállva a kocsiból, megcsap a hőség. Húsz órát ültem a kondicionált éghajlatú vonatban, nem csoda hát, hogy újra ismerkednem kell India hőmérsékleti viszonyaival. Fáradt is vagyok, vagy inkább törődött. Sodor az emberár, szétnézni sincs nagyon módom. Hamar kint vagyok a pályaudvar előtti utcán. Taxik, taxis cápák, árusok, utasok, koldusok, por és piszok. Első benyomásaim mintha igazolnák félelmeimet. De ne ítélj elhamarkodottan! – gondolom.

Az előttem álló napok keserveinek leírása előtt idézek a naplóból:

„2000. XII. 19. kedd Calcutta, Hilson Hotel

No, ennél szemetebb várost nem látott a világ! Már az érkezés is mutatta, hogy beigazolódik, amitől félttem: Calcutta ki fog tolni velem. Azzal kezdte, hogy a vonat három órát késett. (...) A pályaudvar előtt estem bele Calcutta első számú csapdjába, de nem az utolsóba; az a gyanúm, az elkövetkező napokon jó sokat fog még élem állítani.”

Ha az ember húsz órát utazik, fáradtan bizony hajlamos elfeledkezni az egyes számú alapszabályról: nem beülni az első kínáló taxiba! Már nagyon szerettem volna szálláshoz jutni, így bizony bárgyún megfeledkeztem erről. Az állomásépület előtt három-négy taxis is hadonászik az orrom előtt. Fél lépéssel mögöttük fiatal, húsz év körüli, egészen jól öltözött fiú álldogál szerényen. Ezek között ez a srác nem fog megélni – gondolom – így őhöz fordulok.

- Taxis vagy?

- Igen, uram.

- Olcsó szállodát keresek. Tudsz ilyent?

- Természetesen – bólint lelkesen. A cápák némán figyelik párbeszédünket.

- A Barabazarban akarok megszállni. Odaviszel?

- Azt nem ismerem jól. De ha tudod, hová akarsz menni... - tétovázik.

- Én! – kiabál közbe egy negyvenes pacák. – Én ismerem jól a Barabazárt. Ül be a kocsimba, uram!

Végül is – vonom meg a vállam, és követem a fickót. Eléggé romos a kocsi, de ez Indiában nem szokatlan. Beveckelődöm, rám csapja az ajtót, behajol az ablakon.

- A sofőröm elvisz 3-4 szállóhoz, amelyik megtetszik, ott kitesz. Adsz neki 300 rupit, és rendben is vagyunk.

Sokallom ugyan, sőt, nagyon is sokallom, de mennék már.

- Rendben, gyerünk – türelmetlenkedem.

- De most adsz nekem 100 rupit, uram.

- Neked? Miért? Nem te vagy a sofőr!

- Enyém a kocsi. És a parkolást ki kell fizessem.

Ez már sok. Ki akarok szállni, de csapdába kerültem. Nincs kilincs a kocsiajtón, nem tudom kinyitni. Úgy mosolyog rám, mint egy bengáli tigris. Inkább fizetek. Dühöngök persze, hogyne dühöngének, szidom azt a pofátlan bengáli fajtáját, de most már mindegy. Zötykölődünk előre, de sehogy sem tetszik nekem a dolog. A térképre visszaemlékezve, át kellett volna mennünk a Howrah hídon, és egészen közel a Hooghly folyóhoz kezdődik a Barabazar. (A Hooghly a hatalmas Gangesz-delta egyik mellékága, ami elválasztja egymástól Howrah-t és Calcuttát,

mint a Duna Pestet és Budát. Howrah a Hooghly jobb partján, a „budai” oldalon van, a Barabazar pedig a „pestin”.)

- Hé – mondom barna turbános sofőröknek – a Barabazarba megyünk! Az nem erre van!
Semmi válasz.

- Hé – ütögetem meg a vállát – a Howrah híd felé kell mennünk!

- Hovradzs brics klosd – érkezik a válasz, istentelen bengáli angolul, amit úgy értelmezek, hogy a Howrah híd le van zárva. Dühöngök, de hiába. A szerencsétlen nem ért angolul. Bengáliul meg én nem. Így aztán magyarul szidom mind az ő, mind a főnöke felmenőit - kölcsönös elégedettségünkre. Én kiadom a mérgem, ő meg mosolyogva bólogat. Később mégsem bántam ezt a kitérőt két ok miatt: az első, hogy átmentünk az Új Hooghly hídon, aminek létezéséről fogalmam sem volt. A Hooghly a Gangesz-deltának a legnyugatibb, legszélesebb ága. Ezt íveli át lélegzetelállító könnyedséggel ez a függőhíd, aminek tartó kábelei egy művészi szőtt pókhálóhoz hasonlítanak. Hihetetlen tömegű kábel tartja a hidat a két irdatlan magasságú pillérből kiindulva, és ez egész ezüstösen csillog a ragyogóan kék ég előtt. Fantasztikus látvány! Nem is szidom tovább boldogtalan sofőrömet. A második okot csak utóbb fogalmazom meg magamnak: a szálló, ahová elfuvarozott, csak néhány száz méterre van a Park Street sarkától, ahol az Asiatic Society, az Ázsiai Intézet székel. De erről később.

Leérve a hídról áthaladunk egy hatalmas parkon. Nem is park ez igazán, óriási kietlen térség, néhány csenevész fa, facsoport alatt heverésznek, játszanak felnőttek, suttyó gyerekek. Aztán egy nagyon forgalmas, széles úton teszünk meg néhány száz métert, befordulunk egy keskenyebb utcába, majd balra egy még keskenyebbe. Nem tudom, merre járunk, de hogy nem a Barabazarban, az biztos. Újabb bal kanyar után megáll a fickó a járdaszélnél, kimutat, és lakonikusan közli:

- Hotel.

Ha van szabad szobájuk, mindegy, hogy milyen, kiveszem, ki én! Legalább megszabadulok taxis nyugómtól. Mulatok, ahogy meglátom a cégtáblát: Hotel Hilson. Egy betű eltéréssel „hilton”. Pedig de messze van a Hiltontól! Delhi Calcuttától. Van szabad szoba, 350 rupi egy éjszakára. Leteszem cuccaimat a recepciós pult elé – kivettem a taxiból mindent, meg ne lépjen vele ez a füstös bengáli – előveszek 300 rúpiát, visszamegyek a kocsihoz, kifizetem a fuvar. Még csak meg sem köszöni. A bejelentkezés némi nehézséggel jár, nekem kell kitölteni ugyanis a vendégkönyvet. Ez alatt a portás, kivénült cigányprimásnak néz ki, egy bejelentőlappal szöszmötöl, kínlódik a nevem leírásával. Mi volna, ha lenne még három-négy előnevem is? Végre kész minden, megkapom a kulcsot, elfoglalhatom a szobámat! De milyen szobát! Amilyen szép a recepció, olyan lerobbant a szálló belseje. Sötét bordóra van festve a falépcső, amin az emeletre kell menni. A falak szép penész-zöldek. A szobám meg... Zöld falak, halványbarna, furnérlap mennyezet, két ablak üvegek nélkül. Csak rács van az ablakokon, meg behajtható fatábla. A fal lyukacsos. Már úgy értem, hogy falazás közben téglákat hagytak ki, így pontosan 14 lyuk van fejmagasságtól a mennyezetig, gondolom, a jobb szellőzés érdekében. A fürdőszoba a megszokott: zuhany rózsza nélkül, pici mosdókagyló, a két kezem alig fér el benne, s ami új, a WC-csésze, óvodában, a kiscsoportban látni ekkorát. Mellette vödör, hogy le lehessen öblíteni a végterméket. A tartály ugyanis nem működik. A szoba bútorzata két, egymás mellé tolt ágyból, egy barna, kétajtós szekrényből, egy asztalból, rajta tv, és – miért, miért sem – tükrös toalett-asztalkából áll. A keletre nyíló ablakomból egy hatalmas legyezőpálma csúcsát látom a háztetők fölött, a déliből viszont egy szép tűzfalra nyílik kilátás. Mindegy! Szoba! Néhány napot kibírok itt, utána úgyis megyek tovább, föl a Himalájába, Darjeelingbe.

Letusolok, az elhasznált inget, zoknit, gatyát kilogybolom a kagylóban, tiszta gúnyát rántok, fényképezőgépet és útikönyvet, és felfedezőútra indulok.

A Hilson a Suddar streeten van, feljegyzem a címet, arra az esetre, ha elkeverednék valahol. Csomó étterem, boltocska, sőt, az utca másik oldalán egy szép kis Shiva-kápolna van. Az isten aranyszínű szobrát földiszíttették büdöskevirág-koszorúval. Vagy csak ez virágzik

decemberben, vagy szent virág a bűdöske, mert Delhiben is ezt láttam az istenszobrokon. Kiérek egy széles, nagyon forgalmas útra. Bal kézre hatalmas épület, a tábláról olvasom: Indian Museum. Végre egy beazonosítható pont a térképen. És most derül ki, hogy legalább három kilométerre vagyok a Barabazartól, ez az út a Chowringhee, a híres Csauringi, szemben pedig az óriási park, amin átfuvarozott a taxi, a még híresebb Maidan, a város pihenő és szórakozó helye. Széchenyi is említi, mint a maharadzsi lovas pólók színhelyét. És itt jövök rá arra, amit már az előbb említettem, hogy rövid sétával jutok el a Park streetre, az Ázsiai Intézethez.

A calcuttai Ázsiai Intézet, ahol Kőrösi Csoma Sándor dolgozott éveken át.

No, nézzük is meg közelebbről! Forgalmas utca a Park street is, bár messze nem annyira, mint a Csauringi. A saroképület valami bank lehet, ez után kell bemenni egy nagyon szűk udvarba, ez már a Társaság háza. Kíváncsian és kissé megilletődötten szemlélem. Ezen a kapun járt ki-be egy évtizeden keresztül Kőrösi Csoma Sándor. Hát, ha nem is egyvégtében tíz éven át, hiszen 1831 tavaszán érkezik ide Ladakból, de 1834-ben, miután megjelenik a Szótár és a Nyelvtan, újra kezébe veszi a vándorbotot. Északra, Titaljába utazik további nyelvi kutatásokra. Onnan három év múlva, 1837-ben tér vissza ide, hogy 1842-ben újra induljon, immár utolsó útjára, Lhasza felé, ami aztán Darjeelingben ér véget. El tudom képzelni, mit szenvedhetett szegény feje mind fizikailag, mind lelkileg, különösen a kezdeti időkben. A Himalája magasából érkezett ide, ebbe a monszun nyomasztotta, hőség fojtogatta, mocskos nagyvárosba, hiszen Calcutta Brit-India fővárosa akkoriban. Legalább 150 ezer ember nyüzsög itt, hinduk, bengálok, európaiak vegyesen. Lelkiekben is ez viselhetette meg, a nagyváros. A kolostorok csendes, elmélkedő világából becsöppen a pöffeszkedő angolok bálozó, whiskyző, flörtölő, intrikus, cifrálkodó birodalmába. Becsöppen ugyan, de kívül is reked. Azaz dehogy reked! Nyilván – és ebben biztos vagyok – nem is keresi a kapcsolatot a „társasággal”, egyszerűen nem tud mit kezdeni velük. Igaz, azok sem övele. Így aztán kvittek, de azért csak nehéz lehetett elviselni a sanda tekinteteket, a lekezelő bánásmódot. Nem csoda hát, hogy leszámítva a baptista

misszióban folyó munkát, a Mű, nyomda alá rendezését, ki sem igen tette a lábát a Társaság épületéből.

Én viszont beteszem. Sötét, rendetlen helyiség, nem előcsarnok, nem is tudom, mi. Portás, sötét bőrű, vékony, idősebb férfi. Mr. Banerjeet keresem, az igazgatót. Küld valahová, azt hiszem, az irodákat emlegeti, amik nem itt vannak. Borzasztó nehezen értem az angolját. Én sem beszélek jól, de ez a bengáli idióma valami elképesztő. Kijön velem az utcára, mutogat a Csauringi felé, de nem értem, mit magyaráz. Elindulok a mutatott irányba, hátha fölfedezem a Society tábláját. Csak kiírják valahol, hogy itt székel az Ázsiai Társaság? Hát nem írják ki. Visszamegyek. A portás keres valakit, akivel jön egy másik valaki. Akadozva megpróbálom elmondani jövetelem célját. Erre bevezetnek egy kutatószobába, leültetnek egy öregúr mellé, aki valamilyen arabus könyvekkel bástyázta körül magát. Barátságosan biccent, megkérdezi, hogy vagyok, majd visszasüllyed arab cirádái közé. Várom. Aztán elunom. Valami elnézés-félet motyogok, az öregúr föl sem tekint, elindulok vissza, a portára. A két valakit, mintha a föld nyelte volna el. A portás az órára mutat, valóban, jól elmúlt már négy óra, a holnapot emlegeti, meg valami számot mond.

Erről jut eszembe, Delhiben is a számokkal volt bajom. A hinduk igen önkényesen bánnak az angol számnevekkel. Mert mit lehet kiérteni ebből a szóból: „pityipáj”? No, szabad a gazda? Igen, ez a „fifty-five”, ötvenöt.

Hogy tisztázzam a helyzetet, hangsúlyozott mimikával visszakérdezek: Holnap tíz órakor kezdenek dolgozni az intézetben?

- Yes, ten o'clock – mondja végre tisztán. Hogy elsőre miért nem lehetett így mondanía, ez számomra magas.

Bosszankodva azon, hogy szinte semmit nem tudtam elérni az intézetben, visszaindulok a Hilsomba. Valami éttermet akarok keresni, korai vacsorát szeretnék már, hiszen a mai napon csak mérget nyeltem. A vén brácsást kérdezem, mondjon itt a környéken egy kellemes éttermet.

- A Blue Bird jó – mondja – menjek oda.

Indulnék is, de megállít azzal, hogy adjak neki valami ajándékot. Hű, az apád erre-arra! Nem elég, hogy velem töltetted ki a vendégkönyvet, morogtál a nevem miatt, a két ágyas szoba miatt, még van képed ajándékot, baksist kérni? Bengáliul motyogva húzódik vissza a pultja mögé. Nem érdekel, mit mond, mit gondol. Teszek rá!

Megtalálom a Blue Bird-öt, az első sarok mögött van. Előtte áll a pincér, tessékel befelé. Belépve, meglepődve látom: kong az ürességtől. Azonnal beugrik, mit mondott Bethlenfalvy doktor az éttermekről: „Soha ne egyen olyan helyen, ahol nincs vendég! Vagy csapnivalóan rossz az étel, vagy ha jó is, már megpangott, ami biztos betegséget jelent.” Inkább várok öt percet, míg asztal szabadul, de ilyen helyre be nem megyek. Ugyanis így szedtem össze egyet-mást. Sarkon perdülök, s mint akit puskából lőttek ki, úgy távozom. Véletlenül találom meg a Zurich Restaurantot, holott elmentem ma előtte legalább háromszor. Negyedik bejárat a Hilsontól számítva. Miért küldött el akkor a vén gazember vagy háromszor olyan messzire? Egyszerű a válasz: mert egy jóindulatú, kedves ember... Elképzelésem sincs róla, miért viseli a svájci város nevét ez az étterem, egyrészt semmi európai, másrészt semmi svájci nincs benne, hála az isteneknek. Nagyon jó sült csirkét eszem, chicken tandoori,ilyent még nem kóstoltam. Még tekergem egy kicsit a környéken, aztán hazamegyek, hív az ágy.